

Initiatiefvoorstel Dijkstra en Schouw mbt ambtenaren van de burgerlijke stand en gelijke behandeling ('weigerambtenaren')

Plenair debat 27 mei 2014

Inbreng fractie GroenLinks

Margreet de Boer

Voorzitter,

Allereerst wil ik namens de fractie van GroenLinks de indieners complimenteren met het onderhavige wetsvoorstel; een wetsvoorstel dat vlak na zijn indiening – in elk geval voor wat betreft zijn intenties – onderdeel is gaan uitmaken van het zogenoemde roze stembusakkoord van september 2012. Eerder bespraken wij reeds andere onderwerpen die het mede dankzij dit stembusakkoord tot wet hebben gebracht: in het kort gezegd het lesbisch ouderschap en de transgenderwet. Het laatste onderdeel, het schrappen van de enkele feit constructie, is vorige week de Tweede Kamer gepasseerd.

Niet alleen het roze stembus-akkoord, op initiatief van GroenLinks gesloten tussen negen politieke partijen, stelde zich ten doel een einde te maken aan het fenomeen weigerambtenaren (een term die ik korthedshalve in mijn bijdrage zal gebruiken), het regeerakkoord tussen PvdA en VVD stelde expliciet dat gemeenten geen nieuwe weigerambtenaren meer zouden mogen benoemen.

Mijn eerste vraag is dan ook gericht aan de minister: Wat heeft het kabinet gedaan om uitvoering te geven aan dit voornemen uit het regeerakkoord? Heeft het kabinet het eerdere gedoogbeleid expliciet herroepen? Heeft het kabinet uitgedragen het onwenselijk te achten nieuwe 'weigerambtenaren' aan te stellen, heeft het kabinet gemeenten gestimuleerd om beleid vast te stellen waarin is opgenomen dat van alle ambtenaren van de burgerlijke stand wordt verwacht dat zij alle huwelijken sluiten en hierbij niet discrimineren? Het onderhavige wetsvoorstel is geen voorwaarde voor het nemen van dergelijke maatregelen.

Voorzitter, dat wij dit wetsvoorstel verwelkomen, en de intentie ervan – een einde maken aan het fenomeen weigerambtenaar van harte steunen, betekent niet dat de fractie van GroenLinks over alle onderdelen ervan even enthousiast is. Het betekent ook niet dat we tekenen bij het kruisje.

In mijn bijdrage ga ik op een aantal onderwerpen kort in:

1. Waarom alleen een benoemingsvereiste cq -beletsel?
2. Wat te doen met de bijzondere ambtenaar, al dan niet voor een dag?
3. Wat te doen met de ceremonie?
4. Waarom geen rechterlijke toetsing?

De initiatiefnemers baseren hun wetsvoorstel op het uitgangspunt dat bij de uitoefening van de functie van ambtenaar van de burgerlijke stand geen onderscheid

gemaakt mag worden op de gronden zoals genoemd in de AWGB, en een ambtenaar van de burgerlijke stand derhalve gehouden is ook huwelijken tussen partners van hetzelfde geslacht te voltrekken. Zij gebruiken deze stellingname vervolgens alleen om een benoembaarheidsvereiste te introduceren, waardoor geen nieuwe weigerambtenaren meer benoemd kunnen worden. Naar het oordeel van de leden van de fractie van GroenLinks zou de door de indieners aangevoerde- argumentatie met evenveel recht gebruikt kunnen worden om niet te kiezen voor een uitsterfbeleid, maar om het hele gedoogbeleid ten aanzien van de weigerambtenaren op de schop te nemen, en dus ook de discriminatie door zittende ambtenaren niet langer te gedogen. Het wettelijk kader lijkt hiervoor nu al toereikend: indien gemeenten vastgesteld beleid hebben dat hun ambtenaren van de burgerlijke stand alle huwelijken moeten sluiten; inclusief die van mensen van gelijk geslacht, kan dat reden zijn een ambtenaar van de burgerlijk stand die dergelijke huwelijken niet wil sluiten te ontslaan. Ik verwijs naar de uitspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens van 15 januari 2013 en van de Rechtbank Den Haag van 23 oktober 2013. Zowel aan de minister als aan de initiatiefnemers vraag ik of zij het met mij eens zijn dat deze uitspraken aanknopingspunten bieden om ook een einde te maken aan discriminatie door zittende ambtenaren; welke vervolgstappen daarvoor in hun ogen noodzakelijk zijn, en – en dan richt ik mij tot de minister, of hij bereid is deze stappen te zetten?

Over de bijzondere ambtenaar van de burgerlijke stand kan ik kort zijn: het is een ambtenaar van de burgerlijke stand, en hij of zij zal wat ons betreft dan ook aan dezelfde benoembaarheidsvereisten moeten doen, ook al is het maar voor een dag.

Ook ten aanzien van de vraag of een ambtenaar met gewetensbezwaren alleen de officiële huwelijksvoltrekking zou moeten verrichten of ook verplicht is een toespraak te houden kan ik in beginsel ook kort zijn: geen onderscheid maken betekent geen onderscheid maken, dus wanneer het ene stel een toespraak krijgt, moet het andere stel ook een toespraak krijgen. En graag hoor ik zowel van de indieners als van de minister dat zij dit uitgangspunt delen, en er alles aan zullen doen om het in de praktijk te brengen.

Wel vragen wij ons af of het houden van een toespraak bij een huwelijk wel een overheidstaak is. Zouden de handelingen van de ambtenaar van de burgerlijke stand niet beperkt moeten blijven tot de formaliteiten: het vaststellen van de identiteit, het afnemen van de eed en het opmaken van de akte? Waarom moet een ambtenaar een ceremoniële toespraak houden? Waarom het niet aan de burgers zelf overgelaten om iemand te regelen die na de formele huwelijksvoltrekking een mooie toespraak houdt? Een dergelijke scheiding van formele overheidstaak en ceremoniële taak zou naar ons oordeel niet alleen principieel juist zijn, het zou naar onze overtuiging ook ten aanzien van de problematiek waar we vandaag over spreken wel eens veel kunnen oplossen. Niet uit te sluiten is dat de problemen die ambtenaren hebben met het trouwen van paren van gelijk geslacht niet zozeer zit in

het afhandelen van de formaliteiten, maar veeleer in het moeten toespreken van het bruidspaar. En degene van wie de bruidspaar wil dat hij of zij de toespraak houdt hoeft geen ambtenaar voor een dag meer te worden. Graag hoor ik van de indieners en van de minister hoe zij hier tegen aan kijken, en van de minister verneem ik graag of hij bereid is hierin stappen te zetten, dan wel deze optie te onderzoeken.

Voorzitter, ik kom bij mijn laatste punt, wat ik maar het verbod van rechterlijke toetsing heb genoemd. Ik doel dan op het opnemen van een bepaling in de AWGB die stelt dat het onderscheid -op grond van godsdienst of levensovertuiging- dat een gemeente maakt ten aanzien van een ambtenaar die onderscheid maakt, geen onderscheid is in de zin van de AWGB.

Mijn fractie heeft hier grote moeite mee.

Niet zozeer omdat het een vrijwel onleesbare bepaling is, maar om een aantal andere redenen.

In de eerste plaats omdat naar onze overtuiging zoveel mogelijk voorkomen moet worden dat de AWGB uitzonderingsbepalingen bevat, en bepaalt dat onderscheid dat naar zijn aard onder de werking van de AWGB valt, geen onderscheid in de zin van de AWGB is. Niet voor niets willen wij zo graag af van de andere in het genoemde artikel genoemde uitzonderingsbepalingen: de enkele feit constructies. In de tweede plaats omdat wij van oordeel zijn dat de rechter -zowel in Nederland als in Europa – uitstekend in staat is om in een geval van botsende grondrechten en discriminatieverboden een afweging te maken; een afweging waarin het verbod onderscheid te maken naar seksuele voorkeur blijkens de eerder genoemde uitspraken zwaar weegt. En het moet ook aan de rechter zijn om binnen de wettelijke kaders en met inachtneming van de beleidsvrijheid van de overheid deze afweging te maken.

En in de derde plaats omdat het niet alleen de AWGB is die het maken van onderscheid verbiedt, maar een ontslagen ambtenaar zijn zaak ook zonder een beroep te doen op de AWGB, maar met een beroep op internationale mensenrechtenverdragen aan de rechter kan voorleggen. De bepaling zou dan alleen het vragen van een oordeel van het College voor de Mensenrechten uitsluiten. Daarmee wordt de bepaling minder schadelijk, maar ook nuttelozer.

Graag verneem ik de reactie van de indieners en de minister op dit punt, waarbij ik ook graag hoor of ze bereid zijn het wetsvoorstel aan te passen, en/ of te bewerkstelligen dat de genoemde bepaling niet in werking treedt.

Ik wacht de antwoorden en de verdere gedachtenwisseling met belangstelling af.